

ISSN 2181-3787
E-ISSN 2181-3795

“PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA”
xalqaro ilmiy-metodik jurnal

«ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ»
международный научно-методический журнал

“PEDAGOGICAL ACMEOLOGY”
international scientific-methodical journal

№4(21) 2025

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
huzuridagi OAK Rayosatining 2023-yil 5-maydagi 337-qarori bilan **07.00.00 -**
tarix, 13.00.00 - pedagogika, 19.00.00 - psixologiya fanlari bo‘yicha
dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan
zaruriy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal haqida
Jurnalga O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida 1672 raqamli guvohnoma berilgan.

"Pedagogik akmeologiya" xalqaro ilmiy-metodik jurnali

"Pedagogik akmeologiya" xalqaro ilmiy-metodik jurnaliga taqdim etilgan ilmiy maqolalarga qo'yiladigan asosiy talablar falsafa doktori (PhD), fan doktori (DSc) dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini xalqaro standartlar va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzurida Oliy attestatsiya komissiyasi to'g'risidagi Nizom talablari, shu jumladan elektron ilmiy-texnik jurnallarga qo'yiladigan talablar tizimi hisoblanadi.

«Педагогическая акмеология» международный научно-методический журнал

Основные требования к научным статьям, представляемым в международном научно-методическом журнале *«Педагогическая акмеология»* являются научные труды, рекомендованные для публикации основных научных результатов докторских (PhD), (DSc) диссертаций в соответствии с международными стандартами и «Положением о Высшей аттестационной комиссии» при Кабинете Министров Республики Узбекистан, в частности требования к электронным научно-техническим журналам.

About the magazine

"Pedagogical akmeology" international scientific-metodical journal

The main requirements for scientific articles submitted to the international scientific-metodical journal "Pedagogical akmeology" are scientific publications recommended for the publication of the main scientific results of doctoral (PhD), (DSc) dissertations in accordance with international standards and the "Regulation on the Higher Attestation Commission" Under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan, including from templates in the system of requirements for electronic scientific and technical journals.

Muassislar: “Sadriiddin Salim Buxoriy” MCHJ “Durdona” nashriyoti,
Buxoro davlat pedagogika instituti

Tahririyat manzili: O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy

Web-sayt: www.paresearchjournal.uz

Bosh muharrir:

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Husenova Aziza Sharipovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Mas‘ul kotib:

Bafayev Muhiddin Muhammadovich, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIR HAY‘ATI:

Muqimov Komil Muqimovich, O‘zR FA akademigi, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Adizov Baxtiyor Rahmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, O‘zR FA akademigi, pedagogika fanlari doktori, professor, akademik

Abdullayeva Barno Sayfiddinovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Madzigon Vasiliy Nikolayevich, akademik, pedagogika fanlari doktori, professor (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Kiyev)

Maksimenko Sergey Dmitriyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Kiyev)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Kozubsov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari doktori, dotsent (Kiyev, Ukraina)

Mustafa Said Arslon, filologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Muhitdinova Xadicha Sobirovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Niyozmetova Roza Hasanovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Sobirova Maxbuba Yusupdjanovna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

O‘rayeva Darmonoy Saidaxmedovna, filologiya fanlari doktori, professor

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Axadov Ma‘murjon Sharipovich, pedagogika fanlari doktori (DSc)

Ma‘murov Bahodir Baxshulloyevich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Rahimov Sharof Amonovich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent

Jo‘rayev Husniddin Oltinboyevich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To‘rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Vohidov Shodmon Husenovich, tarix fanlari doktori, professor, Marmara universiteti (Turkiya)

Ochilov Alisher To‘lis o‘g‘li, tarix fanlari doktori (DSc)

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo‘taboyev Muhammadjon To‘ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ibragimova Gulsanam Nematovna, pedagogika fanlari doktori, dotsent

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Kadirov Xayot Sharipovich, pedagogika fanlari doktori, dotsent

Muxtorov Erkin Mustafoyevich, psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Xudoyqulov Xol Jumayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qo‘ldoshev Rustambek Avezmurodovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

- 4 *Rajabov To'xtasin Ibodovich*, pedagogika fanlari doktori(DSc), professor
Qilichov Oybek Abdurasulovich, tarix fanlari doktori (DSc)
Elov Ziyodullo Sattorovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
Abdullayev Mehriddin Junaydulloyevich, pedagogika fanlari doktori(DSc), professor
Jumaniyozova Muhabbat Husenovna, filologiya fanlari nomzodi, dotsent
Farmonova Shabon Muhamadovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD) , dotsent
Jumayev Yo'ldosh G'afurovich, yuridik fanlari nomzodi, dotsent
Qodirov Rashid Hamidovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Jumayev Rustam G'aniyevich, siyosatshunoslik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Jo'rayev Akmal Razzoqovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Nazarov Mustaqim Rashidovich, texnika fanlari nozodi, dotsent
Ergashev Jahongir Yunus o'g'li, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Murodov Sherzod Normonovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Po'lotova Yulduz Asadovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ashurova Marhabo Sayfulloyevna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Omonova Dildora Nekmurodovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Adizova Nigora Baxtiyorovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Raupov Sohob Saidovich, tarix fanlari nomzodi, professor
Baxtiyor Nazarboyevich Rizayev, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Umurov Zarif Latifboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sirojov Ochil Sirojovich, tarix fanlari nomzodi, professor
Jalilova Saboxat Xalilovna, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent
Sidiqova Dilara Shavkatovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Abdullayeva Feruza Nurilloevna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Saidqulova Firuza Farmonovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Temirov Farrux Umedovich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Babayeva Shoira Boymurodovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva Mashhura Muzaffarovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Atabayeva Nargis Batirovna, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ro'ziyev To'lqin Razzoqovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent

MUNDARIJA

TARIX..... 8

Boltayev Bobir Baxtiyorovich. Mustaqillik yillarida muzeylar faoliyati va turizm.....	8
Qudratov Shuxrat Yodgorovich. Buxoro amirligida tadbirkorlikning ipak va to'qimachilik sohalari faoliyatiga doir ayrim ma'lumotlar.....	13
Barakayeva Sarvinoz To'liqunovna. Astronomiyadan ma'lumotlar bazalari va ularni qo'llash usullari	16
Tuyev Fazliddin Erkinovich. Navoiy, Samarqand va Buxoro viloyatlarida investitsion jozibadorlik: 2017-2023-yillar misolida	21
Ahmadov Ahmadjon Asror o'g'li. Usmon Xo'janing Afg'onistondagi muhojirlik qismati	26
Эргашев Жаҳонгир Юнус ўғли. Турк хоқонлигида ҳарбий маъмуриятнинг шаклланиши.....	30
Курбанов Хуршид Раупович. Ўзбекистондан юборилган "Меҳнат армиячилари" сафарбарлигининг тугатилиши	35
Norkulova Gulida Sodikovna. Miyonkol vohasida motam marosimlarining arxaik diniy e'tiqodlarning xilma-xilligi	39
Асламкулова Парвина. "Нантский эдикт" как источник в изучении истории религиозных войн во Франции.....	42
Naimov Ismat Nusratilloevich. Suv tejashning Buxoro tajribasi: amaliyot va natija	46
Haitov Jahongir Shodmonovich, Kenjayev Oqilbek Ato o'g'li. BXSР va xorijiy davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar tarixidan	50
Хуррамов Абдор Рустам ўғли. Варахша археологик ёдгорлигини музейлаштиришнинг тарихий асослари.....	54

ANIQ VA TABIIY FANLAR 58

Qurbanov G'ulomjon G'afurovich, Shodmonova Nozima Ro'zimurod qizi. Fibonachchi sonlari va ularning sodda xossalarning mavjudligi	58
Rashidov Anvarjon Sharipovich, Safarova Nigora Nasulloyevna. Grafik organayzer metodlaridan foydalanib analitik geometriya va chiziqli algebra bobini takrorlash.....	64
Jo'rayev Shuhrat Isroilovich, Ilyosov Madiyor Izzat o'g'li. Olimpiada masalalarini tenglamalar yordamida yechishga o'rgatish.....	68
Yakubova Madina Faxriddin qizi. Kimyo fanini o'qitishda gumanitar fanlar bilan integratsiyadan foydalanishning ahamiyati.....	72
Narzullayev Muxiddin Nasullayevich. Quyosh faolligining hozirgi 25-siklining o'ziga xoslik jihatlari	77
Razzokova Moxinur Baxodir qizi. Fizika ta'limini takomillashtirish: an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unligi.....	84

IQTISODIYOT 88

Тожикужаев Абдурахмонхужа. Диверсификация банковской деятельности как стратегический механизм обеспечения устойчивости и управления рисками в коммерческом секторе	88
---	----

FILOLOGIYA 93

Жумаева Д.Т. Обогащение словарного запаса учащихся	93
---	----

PEDAGOGIKA..... 96

Sayfullayeva Gulhayo Ixtiyor qizi. Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimida talabalar kompetentligini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va ta'lim dasturlari asosida o'qitishning hozirgi holati.....	96
Ahadov Ma'murjon Sharipovich, Mardonova Zuxra Shuxratovna. O'quvchilarda kimyo faniga oid kompetensiyalarini shakllantirishda pisa tadqiqotlaridan foydalanish	99
Begimqulov Zarif Axmadovich. Ta'lim muassasalarida jadidchilikni o'qitilishining zarurati	107
Umurov Zarif Latifboyevich. Kasbiy kompetentlik va kasbiy sifat konsepsiyasi.....	111

6	Mamurova Dilfuza Islomovna. Talabalarning mustaqil ta'limga qiziqishini oshirishda geymifikatsiya (gamification) elementlaridan foydalanish.....	116
	Axmedova Munisa Xo'sinboy qizi. Boshlang'ich ta'lim "o'qish savodxonligi" darslarida maqollar ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini o'stirish	121
	Sobirov Behzod Bahodirovich. Oliy ta'limning sifatini ta'minlash masalalari	124
	Abdullayev Mehridin Junaydullayevich, Raxmonova Rushana Akmalovna. Voleybolchi qizlarning maxsus jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari dinamikasi.....	128
	Ibragimov Alisher Karamatovich. Jismoniy tarbiya darslari jarayonida o'quvchilarni harakat faoliyatiga o'rgatish usullari.....	132
	Kadirov Arif Maxmudovich, Kadirova Nozima Arifofna. Amaliy san'at darslari orqali talabalarda ijodkorlikni rivojlantirish hamda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish	137
	Салимов Ғайрат Мухамедович. Биофидбэк ўйинлари орқали мактабгача таълим тизимида мослашувчанлик ва эгилювчанликни ривожлантириш	140
	Yarashev Jo'rabek To'rayevich, Mirzayeva Marjona Ilhom qizi. Zamonaviy musiqa darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	144
	Husenova Aziza Sharipovna. Blum taksonomiyasining boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida qo'llanishi.....	148
	Axtamov Izzatullo Ikromovich. Maktabgacha yoshdagi bolalarni musiqiy mashg'ulotlar davomida badiiy-estetik didini shakllantirish	152
	Ro'ziyev Muxtor Qayumovich. Ta'lim davriyligiga ko'ra samaradorlik natijalari tahlili	157
	Sharopova Zarnigor Tolib qizi. Tanqidiy fikrlash va mustaqil fikrlash dialektikasi	160
	Akobirov Shuxrat Razitdinovich. Zamonaviy yondashuvlar asosida oliy o'quv yurtlarida "hayot faoliyati xavfsizligi" fanini o'qitish	164
	Ramazonova Salomat Saidovna. Bo'lajak pedagoglarni nostandart dars o'tish ko'nikmalarini shakllantirishda amaliy kompetensiyalarining ahamiyati.....	167
	Qodirov Baxron G'iyosovich. Dutor bas cholg'usi yaratilishi tarixi va o'zbek xalq cholg'ulari orkestrida tutgan o'rni	170
	Хабибуллаева Шахло Ульмесовна. Педагогические возможности развития социальной активности будущих воспитателей дошкольной образовательной организации.....	175
	Каримова Барно Эргашевна. Педагогические возможности развития креативного мышления студентов педагогических вузов.....	179
	Toyirova Nazokat Moxirovna. Inklyuziv ta'limda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi	182
	Tog'ayeva Maftuna Akramovna. Bo'lajak kimyo o'qituvchilarining kimyoviy eksperimentdan foydalanib dars samaradorligini oshirish usullari.....	188
	Qayimov Laziz Mirzo o'g'li. Ona tili ta'limida matn yaratish va matn ustida ishlashning didaktik tamoyillari	191
	Bekov Dilshod Hayitboyevich. Boshlang'ich sport ixtisosligidagi 10-12 yoshli kurashchi qizlarni o'ziga xos jismoniy tayyorgarlik dinamikasi	196
	Alayeva Zarnigor Maxmudovna. Ritmika va xoreografiya ta'limida zamonaviy yondashuvlar: musiqa va raqs orqali o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi.....	201
	Shomurodov Oybek Norqulovich. Alohida yordamga muhtoj bolalarning tasviri san'at orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	206
	Qudratova Sevara Farxodovna. Bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilarini fortepiano cholg'usida chalish texnikasini oshirishning shart-sharoiti va imkoniyatlari	211
	Madaminov Xurshid Xomidovich. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarida kasbiy kompetensiyaga asoslangan yondashuv	215
	Itolmazova Gulzoda Qurbongeldiyevna. Umumta'lim maktab direktorlarining o'z-o'zini rivojlantirishi - boshqaruv samaradorligining muhim sharti sifatida	218
	Roziqova Gulchehra Hazratqulovna. Oliy ta'lim muassasasi pedagoglarining gender tengligini ta'minlashda ma'naviy merosimizdan foydalanish	222
	Nazarova Zulayho Turobovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutq madaniyati	225
	Kurbonov Munis Umirbekovich. Talabalarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash metodikasi	228
	Axmedov Akrom Abrolovich. Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashda ekologik muammolar va ularning yechimlari.....	231

Atamurodov Shodiyor O'rolovich. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirishda jismoniy tarbiya va sport tadbirlarining o'rni	234
Райхонова Зебинисо Шамсиддиновна. Инновационный подход один из актуальных методов научных исследований в преподавании русского языка	237
Boymurodova Nodirabegim. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslari	242
Alkarova Feruza Nazarbayevna. Texnologiya ta'limida dizayn fikrlash: muammodan yechimga ijodiy yo'l.....	246
Muzaffarova Nurjona Najmiddinovna. Musiqa to'garak mashg'ulotlarini yoshlar ma'naviyatiga ta'siri.....	250
O'ktamov Isroil Istam o'g'li. Jismoniy tarbiya darslarida harakatlarga o'rgatish uslublari va tamoyillari	253

PSIXOLOGIYA257

Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi. Oliy ta'lim muassasasi o'qituvchilarining shaxsiy pedagogik va psixologik kompetensiyasini takomillashtirish bo'yicha dunyo miqyosidagi ilmiy tadqiqotlar	257
Ergasheva Diloramxon Xamidullayevna. Talabalik davrida kasbiy indetifikatsiyalanish va o'zini o'zi faollashtirishning o'zaro munosabat xususiyatlari	263
Musinova Nozira Mirzadjonovna. O'smirlar tarbiyasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar tahlili.....	269
Mamatqulova Kimyoxon Abdujalilovna. Oliy ta'lim muassasalari kafedra mudirlari faoliyatida subordinatsiya omilining ijtimoiy-psixologik ahamiyati.....	273
Usmonova Moxizoda Avazjon qizi. Oliy ta'lim jarayonida talabalarning muloqot madaniyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik hamda didaktik tamoyillari.....	278
Абдумуталова Мадина Абдумалик кизи. Психологические условия принятия решения о вступлении в брак.....	283
Qo'chqarova O'g'iljon Umar qizi. Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalar xotirasini erta tashxislashning ularning ta'lim tarbiyasiga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri	290
Begmatov Raximkul Olimovich. Madaniy-ijtimoiy va ta'limiy omillarning bolalarning aqliy rivojlanishiga ta'siri.....	293
Shodiyeva Rayxon Saydullayevna. Yosh mutaxassislarning kasbiy faoliyatga moslashishining psixologik xususiyatlari.....	296
Jabborova Yulduzxon Hasan qizi. Partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlarning qabul qilish tushunchasi va mohiyati	301

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING HAYOTIY KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda ona tili va o'qish savodxonligi darslarining roli haqida fikr yuritadi. Ona tili va o'qish savodxonligi fanlarining nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarga hayotiy ko'nikmalarni o'rgatishdagi o'rni muhokama qilinadi. Shuningdek, maqolada ta'limning zamonaviy yondashuvlari, pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodlarining hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ushbu ko'nikmalarni shakllantirishning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi. Asosiy nazariyalar va metodologiyalar ko'rib chiqilib, o'quv jarayonida amaliy qo'llanishi mumkin bo'lgan uslublar va strategiyalar tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: ona tili, o'qish savodxonligi, hayotiy ko'nikmalar, ta'lim metodlari, pedagogik texnologiyalar, savodxonlik, tarbiya, nazariya va amaliyot.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FORMATION OF STUDENTS' LIFE SKILLS IN MOTHER TONGUE AND FLUENCY LITERACY CLASSES

Annotation. This article reflects on the role of mother tongue and reading literacy classes in the formation of students' life skills. The role of mother tongue and reading literacy in teaching students life skills is discussed. The article also considers the importance of modern approaches to education, pedagogical technologies and educational methods in the formation of life skills. Recommendations are given to increase the effectiveness of the formation of these skills. Basic theories and methodologies are reviewed, methods and strategies that can be practically used in the educational process are described.

Key words: ability, mother tongue, reading literacy, life skills, educational methods, pedagogical technologies, literacy, education, theory and practice, exercise, goal, activity, child development, mentality, education

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЖИЗНЕННЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РОДНОМУ ЯЗЫКУ И БЕГЛОЙ ГРАМОТНОСТИ

Аннотация. В данной статье размышляется о роли родного языка и занятий по чтению в формировании жизненных навыков учащихся. Обсуждается роль родного языка и грамотности чтения в обучении студентов жизненным навыкам. Также в статье рассмотрено значение современных подходов к образованию, педагогических технологий и методов обучения в формировании жизненных навыков. Даны рекомендации по повышению эффективности формирования этих навыков. Рассмотрены основные теории и методики, описаны методы и стратегии, которые можно практически использовать в образовательном процессе.

Ключевые слова: способности, родной язык, грамотность чтения, жизненные навыки, методы обучения, педагогические технологии, грамотность, образование, теория и практика, упражнение, цель, деятельность, развитие ребенка, менталитет, образование.

Kirish. Jamiyatimiz buyuk o'zgarishlar tomon yuz tutgan bugungi davr ta'lim tizimi oldiga erkin fikrlovchi, har tomonlama yetuk shaxsni tarbiyalash uchun ta'lim-tarbiya jarayonini o'zgartirish muammosini qo'ydi. Bu esa har bir o'qituvchidan erkin, ijodiy faoliyat tajribasini rivojlantirish, bilish faoliyatini ilmiy asosda boshqarish, shaxs psixologiyasini e'tiborga olgan holda o'zini-o'zi boshqarish, o'qitish emas, o'qishga o'rgatish tizimiga o'tishni talab qiladi. Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarda ijodiy fikrlash orqali mustaqil, erkin fikrlay olish, tahlil qilish, taqqoslash, fikrlarni izohlash, bahslashish, o'z g'oyalarini himoya qilish va yangiliklarga intilish kabi malakalari bilan bir qatorda, mantiqiy tafakkur qila olish salohiyati, dunyoqarashi, o'z-o'zini anglash, kommunikativ savodxonligi, go'zallik va nafosatni his etib, undan zavqlana olish, aqlan va jismonan sog'lom bo'lish, milliy urf-odatlarini o'ziga singdirish va qadrlash kabi muhim xususiyatlari rivojlantiriladi.

Bu o'z navbatida kichik yoshdagi o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtirish va amalda to'g'ri qo'llay olishlarini ta'minlaydi. shunga ko'ra, ona tili va o'qish savodxonligi ta'lim tizimining eng muhim va asosiy fanlaridan hisoblanadi. Bu fanlar nafaqat o'quvchilarga til va savodxonlik ko'nikmalarini o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki ularning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Hayotiy ko'nikmalar – bu o'quvchilarning kundalik hayotida muvaffaqiyatga erishish, jamiyatda faol ishtirok etish va o'z shaxsiy rivojlanishlariga xizmat qiladigan amaliy qobiliyat va mahoratlar yig'indisidir.

Hozirda rivojlanib borayotgan mamalakatimizda ta'lim sohasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, umum ta'lim maktablarida boshlang'ich sinflarda yangi darsliklar va yangi metodik qo'llanmalardan foydalanish ustuvorlik kasb etmoqda. Yaqin vaqtlarga qadar o'qish va ona tili fanlari alohida tashkil etilar edi. Bugungi kunga kelib, boshlang'ich sinflarda ikkala fanlar umumiyashtirilib ona tili va o'qish savodxonligi fani sifatida tashkil etildi. "Ona tili va o'qish savodxonligi" darsligida til o'qitishning o'rganuvchiga asoslangan yondashuvlar turkumidan foydalaniladi. Bu yondashuv tilning real hayotiy vaziyatlarida qo'llanishi va ana shu vaziyatlarda qo'llanishi va ana shu vaziyatlarda o'rganuvchi sezadigan ehtiyojlarni qondirishga asoslanadi. Bunda ildindan tanlab olingan bo'lishsizlikni ifodalash, bo'glovchilarni qo'llash kabi grammatik qurilmalar va kechirim so'rash, manzilni tushuntirish, rozilik yoki norozilikni ifodalash kabi muloqot birliklarini mazmunga asoslangan topshiriqlar orqali o'rgatishga harakat qilinadi.

Ona tili-nutq, o'qish va yozish sohasidagi ko'nikma va malakalar o'quvchilar o'quv mehnatining zaruriy sharti va vositasi hisoblanadi. Bola o'qish ko'nikmalarini egallash bilan birinchi navbatda, o'z ona tilini o'rganishi zarur. Chunki ona tili bilimdonlikning, aql-idrokning kalitidir. Ona tili boshqa fanlarni o'qitish vositasi hamdir, jamiyat tarixi ham, tabiiy fanlar ham ona tili yordamida o'rganiladi. Demak, bundan ko'rinib turibdiki ona tili va o'qish savodxonligi bolaning umumiy kamol topishida ham, bilim va mehnatga havasini uyg'otishda ham alohida ro'l o'ynaydi. Badiiy adabiyotlarni, gazeta va jurnallarni o'qigan bola o'zida eng yaxshi xislatlarni tarbiyalab boradi. Muomala madaniyatini egallaydi. Ona tili va o'qish savodxonligi boshlang'ich sinflarada asosiy o'rinlarni egallar ekan, har bir o'quvchida ushbu fanga qiziqish va muhabbatni tarbiyalash zarur.

Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish, avvalo, ta'lim jarayonining sifatiga bog'liq. Bu jarayonda ona tili va o'qish savodxonligi darslari asosiy rol o'ynaydi. Ushbu fanlar yordamida o'quvchilar fikrlash, o'z fikrlarini aniq va to'g'ri ifodalash, ma'lumotlarni tahlil qilish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bundan tashqari, ona tili va o'qish savodxonligi darslari o'quvchilarning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga ham hissa qo'shadi, chunki bu fanlar o'quvchilarni milliy qadriyatlar, madaniyat va tarix bilan tanishtiradi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim yondashuvlari va pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Interaktiv o'qitish metodlari, loyiha asosida o'qitish, amaliy mashg'ulotlar va muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilar real hayotga tayyorlanadilar va ularni kuzatish, tahlil qilish, yechim topish kabi ko'nikmalarni egallaydilar.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Tajribalar shuni ko'rsatadiki, yillar davomida ta'lim tizimida hukm surgan o'qituvchi bosh subyekt bo'lgan ta'lim usulida bolalar faqat o'qituvchi rahbarligi ostida ishlagandagina tez fikrlay oladi, topshiriqlarni faqat o'qituvchi bergan ko'rsatmalar asosida bajaradilar. Bu esa, insonda ijtimoiy muammolarning tub mohiyatini anglamaslik, fikriy qaramlik, faqat shaxsiy manfaatlar doirasida faoliyat ko'rsatish, beqarorlik kabi salbiy hislatlar shakllanishiga olib keladi. Boshlang'ich sinfdayoq o'quvchilarni mustaqil, ijodiy fikrlashga o'rgatishda, avvalo o'quvchilarni erkin tinglovchi shaxsdan erkin ishtirokchiga aylantirish lozim. Bunda o'qituvchi hamkorlik pedagogikasi asosida o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, psixologik holatini chuqur o'rganib darslarni tashkil qilishi har bir o'quvchining o'z fikrini bayon qila olishida muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinfdayoq mustaqil-ijodiy fikrlash ko'nikmalari shakllantirilgan o'quvchi real hayotda turli muammoli vaziyatlarni mustaqil hal qilish ko'nikmalarini egallab boradi. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarini o'qitishda kommunikativ yondashuvga asoslanish, ya'ni tilning muloqot vazifasi birinchi o'rinda turishi kerak. Shuningdek faoliyatga yo'nalgan yondashuv, ongli yondashuv, kashfiyotchilik yondashuvi va tanqidiy yondashuv kabilar e'tiborda bo'lishi lozim.

Bugungi globalashuv davrida ta'lim jarayoni nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishni, balki hayotda zarur bo'ladigan ko'nikmalarni shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Ta'limning asosiy vazifalaridan biri – o'quvchilarni shaxsiy va professional hayotlarida muvaffaqiyat qozonishlari uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va kompetensiyalar bilan ta'minlashdir. Ayniqsa, ona tili va o'qish savodxonligi darslari bu maqsadga erishishda alohida ahamiyatga ega, chunki bu fanlar orqali o'quvchilar nafaqat lingvistik bilimlarni, balki kundalik hayotda qo'llanishi mumkin bo'lgan muloqot, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar. Har qanday til va savodxonlik darsi, aslida, o'quvchining dunyoqarashini kengaytirishga, ijtimoiy munosabatlarda muvaffaqiyatli bo'lishiga va

mustaqil fikrlashga o'rgatishga qaratilgan. Shu bois, ona tili va o'qish savodxonligi darslari orqali o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirish, ularning jamiyatda faol va samarali ishtirok etishlariga yo'l ochadi.

Natijalar va muhokama. Olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ko'rsatadiki, ona tili va o'qish savodxonligi darslari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, muloqot qobiliyatlari va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, N.N. Xolmatova (2018) o'z tadqiqotlarida ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlagan¹. Shuningdek, A.A. Karimov (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda o'qish savodxonligi darslarida hayotiy vaziyatlarga asoslangan matnlar bilan ishlash o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan². Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda bir nechta samarali uslublar mavjud:

Reflektiv o'qitish: Bu uslub o'quvchilarni o'z fikrlarini yozma va og'zaki ravishda ifodalashga, tahlil qilishga va baholashga undaydi. Bunday yondashuv ularning tanqidiy fikrlash va o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Muammoli ta'lim: O'quvchilarni real hayotdagi muammolarni hal qilish uchun amaliy vazifalar bilan ta'minlash orqali, ularning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, murakkab matnlarni tahlil qilish va ulardan amaliy xulosalar chiqarish ko'nikmasi muhim hisoblanadi.

Kolaborativ o'qitish: Guruhli ishlash orqali o'quvchilarga birgalikda ishlash, o'zaro fikr almashish va hamkorlikda qaror qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Bu uslub muloqot va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradi, shuningdek, o'quvchilarning ijtimoiy munosabatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Yuqorida ko'rib chiqilgan yondashuvlar va strategiyalar o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki ularning hayotda foydalanishi mumkin bo'lgan amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga qaratilgan. Kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasiga asoslanib, o'quvchilarning bilimlarini real vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini yaratish muhimdir. Bunda reflektiv va muammoli ta'lim uslublari, shuningdek, kolaborativ yondashuvlarning roli katta ahamiyatga ega.

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. J. Smith (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, loyiha asosida o'qitish va muammoli ta'lim metodlari o'quvchilarning muammolarni hal etish, mustaqil fikrlash va jamoada ishlash kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, O'zbekiston ta'lim tizimida ham interfaol metodlarni keng joriy etish borasida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada keltirilgan nazariy asoslar va uslublar o'qituvchilarga bu jarayonni samarali tashkil etishda yordam beradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida bu usullarni qo'llash o'quvchilarning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim maqsadlaridan biridir. Ushbu ko'nikmalar o'quvchilarning nafaqat maktabdagi muvaffaqiyatlarini, balki kelajakdagi hayotlarida ham ularga yordam beradi. Ayniqsa, reflektiv o'qitish, muammoli ta'lim, va kolaborativ o'qitish kabi metodlar o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarda muammolarni hal qilish, muloqot qilish, va jamoaviy ish olib borishga tayyorlashda juda muhim hisoblanadi. Kelajakda o'quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishi, ularning bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatiga bog'liq bo'ladi. Shuning uchun ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan metodlar va strategiyalarni qo'llash o'qituvchilar uchun dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Ta'lim tizimi bu yo'nalishda izchil ishlasa, kelajak avlodning hayotga tayyor bo'lishi, jamiyatda samarali faoliyat yuritishi va ijodiy salohiyatini namoyon etishi ta'minlanadi. Shuningdek, ushbu yondashuvlar yordamida o'quvchilar nafaqat o'z shaxsiy muvaffaqiyatlariga, balki jamiyatda ijobiy o'zgarishlar kiritishga ham hissa qo'shishlari mumkin bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shunday qilib, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish – bu faqat ta'lim masalasi emas, balki kengroq miqyosda inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan strategik maqsaddir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2017). "O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni.
2. Azimova I., Mavlonova K. "Ona tili va o'qish savodxonligi" metodik q'llanma 2021-yil

3. Xolmatova, N.N. (2018). Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanishning o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni. Ta'lim va Innovatsiya jurnali, 3(2), 45-50.
4. Karimov, A.A. (2020). O'qish savodxonligi darslarida hayotiy vaziyatlarga asoslangan matnlar bilan ishlash metodikasi. O'zbek tili va adabiyoti jurnali, 5(1), 22-28.
5. Smith, J. (2019). The Impact of Project-Based Learning on Student Life Skills Development in Language Arts Classes. International Journal of Educational Research, 98, 150-157.